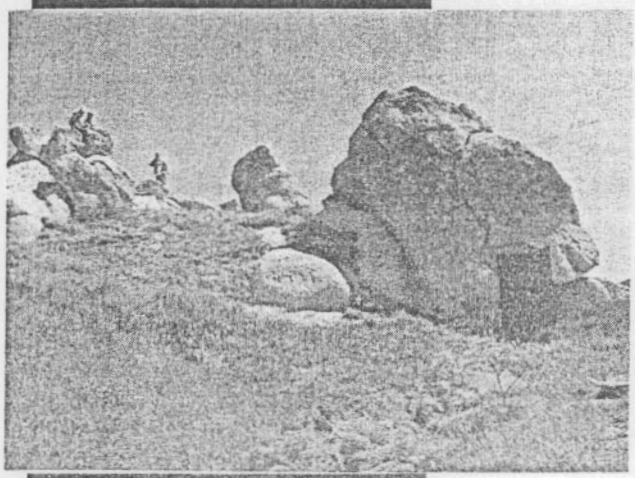

# Şah Abbas pirİ

**Həmin pir yeri Şahbuz rayonundakı Biçənək kəndinin yaxınlığındakı Batabat yaylasındadır. Bura e.ə. VII-VI əsrlərdə dəmir alətlə yonularaq sonradan "Fərhad evi" adı ilə tarixi arxeoloji abidə kimi tanınmışdır.**

**Biçənək kəndi rayon mərkəzindən 24 km şimal-şərqdə, Yevlax-Gorus-Naxçıvan avtoyolunun üstündədir. Kənddə 1.172 nəfər (2005-ci ilin st.məl) əhali yaşayır. Arıçılıq və bağçılıqla məşğuldurlar. Ərazidə müalicəvi mineral su bulaqları vardır.**

**Burada orta əsrlərdən qalmış Xinzirək yaşayış yerinin xərabəlikləri dövrümüzədək qalmışdır. Batabat yaylasında Ermənistanla sərhəd zolağında hündürlüyü okean səviyyəsindən 2.346 metrə çatan "Ərikli gədiyi" aşırımı yerləşir.**

Biçənəklə aşırım arasında orta əsrlərdə tikilmiş aşırımlı daş körpü karvan yolu üstündə olmuşdur.

Şah Abbas piri deyilən "Fərhad evi" Batabat yaylasındakı "Zor bulağın" şərq tərəfində (4000 m-lik məsafədə) qara vulkanik tuf daş qayasındakı metal alətlə yonulmuş "mağara"dadır.

Həmin iri daşın yarısı torpaq altında qalıb, içərisində "dörd otaq" yeri qazılmışdır. Otaqlar bir-birinin içərisindən keçməklə düz istiqamətdədirlər.

Birinci "otağa" girmək üçün 2,20x1,30 metr ölçüsündə "qapı" yeri qazılıb çapılmışdır.

Maraqlıdır ki, həmin "qapı" yerindən birinci "otağa" girərkən sağ tərəfdəki divarda saç-saqqallı kişi və sol tərəfdəki divarda isə qadın təsvirləri (barelyefləri) yonulmuşdur.

Yerli kənd ağsaqqalları həmin təsvirlərin bəşərin ilk İnsanları olmuş Adəmlə Həvvaya işarə olunduğunu söyləyirlər. Divarlardakı şəkil surətləri sanki qapının gözətçiləri kimi, qonaqları salamlayırlar.

Otaqlarda oturub dincəlmək üçün səkilər, şam yandırıb işıqlandırmaq üçün isə taxça yerlər yonulmuşdur.

Qayalığın şimal-şərq tərəfindəki divarda oxunması çətinlik yaradan yazı olmuşdur ki, həmin tarixi lövhə nadan ziyarətçilər tərəfindən metal əşya ilə pozulmuşdur.

Orta əsr karvan yolu üzərindəki əhəmiyyətli "Şah Abbas piri" yaxınlığında karvansara tikilisinin xərabəlikləri qalmaqdadır.

Həmin yolda I Şah Abbas (1579-1629) qoşunları ilə Qarabağa gedərkən göy üzü qara buludlarla örtülmüş, leysan yağışlar başlamışdır. Şahın əsgərləri qorxuya düşərək daldalanacaq tapmadıqlarından, islanaraq xəstələnmişlər. Şah Abbas isə çadır qurulunca həmin qazılmış daş evdə yağmurdan canını qurtarmış və yağış kəsildikdən sonra Allah

yolunda qurbanlar kəsdirmişdir. İslanmış əsgərlərinə qızıl abbasilər paylamışdır. Daş yonan usta gətirilərək həmin qayada Quranın "Bəqərə" surəsindəki "Ayətəl-kürsü" duasını yazdırmışdır.

I Şah Abbas Qarabağdan uğurla qayıdarkən həmin yerdə yenidən qurbanlar kəsdirmiş, daş evin yerini pir kimi ziyarət etmişdir. Bundan sonra çobanlar yaylağa gələrkən hava qaralıb yağışlar yağanda pir yerində Allaha qurbanlar kəsib, "otaqlarda" sığınacaq taparmışlar.

Batabat yaylağına istirahətə gələnlər yağışlı günlərdə Şah Abbas pirindən faydalanırlar.

"Şübhəsiz ki, Rəbbinin məqamından qorxanları iki cənnət gözləyir!" (Quran, "Rəhman" (55) s.a.46.)

F.BAĞIROV

# Gülüstan türbəsi

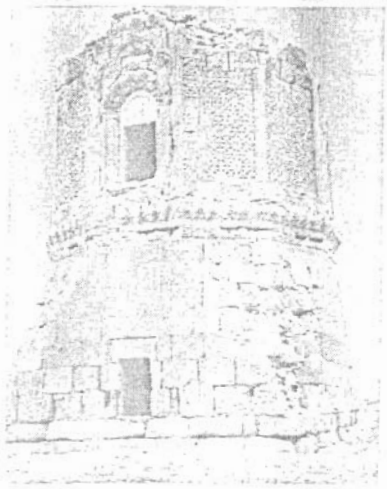

**Gülüstan türbəsinin tikilmə tarixini XII əsrin sonu və XIII əsrin əvvəllərinə aid etmək olar. Gülüstan tarixi-arxeoloji türbəsi Culfa şəhərindən 5 km şimal-qərbdə əvvəlki Cuğa kəndi yaxınlığında Araz çayının sahilindədir.**

Türbə sərhəd zolağında olduğundan ora icazəsiz getmək mümkün deyil. Gülüstan (Cuğa) kəndinin əhalisi 482 nəfərdən ibarətdir (2005-ci ilin st.məl.). Onlar heyvandarlıqla məşğuldurlar.

Kəndin yaxınlığındakı əzəmətli memarlıq abidəsinin adının yaranması orta əsrlərdə şöhrət tapmış və indi xərabəlikləri qalan qədim Gülüstan şəhəri ilə bağlıdır.

Azərbaycan alimlərindən Ə.Salamzadə və K.Məmmədzadə 70-ci illərdə orada tədqiqat işləri apararaq həmin abidəyə tarixi baxımdan ən yüksək qiymət vermişlər (Ə.Salamzadə. "Arazboyu abidələr". Bakı-1979).

Sovetlər dövründə xalqımızın qiymətli mənəvi-tarixi ziyarətgahı sərhəd qoşunlarının əsgərlərinin güllələrinin nişangahına çevrilmişdir...

Gülüstan türbəsi ikimərtəbəlidir. Birinci mərtəbənin binanın içərisində məzar yeri vardır. Sovetlər dövründə həmin məzar yeri sökülərək bərbad hala salınmış, məzarın üstündəki yazılı daş kitabə də itirilmişdir. Çox güman ki, belə sərdabələrin dövrünün nüfuzlu feodal şəxslərinin olması mümkündür.

Tarixə nəzər saldıqda e.ə. 530-cu illərdə Araz çayı kənarında Gülüstan şəhəri ərazisində İran şahı Kir ilə Massagetlərin (qədim oğuz türkləri olmuşlar) hökmdarı, qeyrətli qadın, hakim Tomris ana ərazidəki igidləri toplayaraq düşmənə qarşı ədalətli müharibə etmişlər. Həmin dövrlərdə əsir düşən Kirə, Tomris ana qan içirtməklə onu öldürmüşdür.

Çox güman ki, türbədəki məzar yeri Tomris ananın şəhid oğlunundur.

Orta əsrlərin XII əsrində "Böyük Atabəy" adını almış Şəmsəddin Eldənizin (1136-1175) hakimiyyəti dövründən sonra bir neçə mənəviyyat abidələri tikilmişdir ki, onlardan biri isə 1187-1190-cı illərdə Gülüstan türbəsi olmuşdur.

Sərdabənin divarları dörd sıra ilə uzanan iri daş səthlərdən ibarətdir. Sərdabənin aşağısı ilə yuxarı mərtəbəsi arasında əlaqə qoyulmuşdur. Türbənin üz hissəsi yaxşı yonulmuş qırmızı rəngli tuf daşından tikilib, yuxarı hissədəki on iki til və səthlərini dövrələyib keçən çatma tağlı, qoşa burma formalı naxışlarla bəzədilmişdir.

Türbənin dövrəsinin bölgüləri ilə onun naxışlarındakı bəzək elementləri eyni ilə böyük Əcəmi Əbubəkir oğlu Naxçıvani məktəbinin sənətkarlığı ilə işlənmişdir.

Gülüstan türbəsindən şimalda selovun içərisində soyuq sulu mineral bulaq çıxır. Bulaq Gülüstan adı ilə şöhrət tapmışdır.

"... Allaha şərik qoşan kimsə göydən düşən, quşların onu sürətlə alıb apardığı, yaxud küləyin sovurub uzaqlara atdığı bir şeyə bənzər." (Quran, "Həcc" (22) s.a.31.)

Feyruz BAĞIROV